

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi säädöksissä viitattavien standardien kielestä

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Säädöksissä viitattavien standardien tulee olla suomen ja ruotsin kielellä. Tästä pääsäännöstä poiketen esityksessä ehdotetaan, että laissa määritellyissä tapauksissa olisi viitattavien standardien osalta mahdollista poiketa säädöksille asetettavista kielivaatimuksista. Viitattua standardista tulee olla kuitenkin suo-

men- ja ruotsinkielinen käännös, jos standardin välittömät vaikutukset kohdistuvat kansalaisryhmiin, joilla ei ole edellytyksiä valvoa etujaan viitattua standardin kielellä.

Ehdotettu laki on tarkoitettu tulemaan voimaan heti, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1. Nykyinen tilanne ja uudistuksen syyt

Laeissa, asetuksissa sekä alemmanasteisissa säädöksissä on lisääntyvässä määrin viitattu kansallisiin ja kansainvälisiin standardeihin ja standardien kaltaisiin asiakirjoihin. Standardeihin viittaaminen yksinkertaistaa säädösten laadintaa sekä tehostaa ja selkeyttää niiden valmistelua ja esitystapaa. Standardien avulla viranomaiset ovat asettaneet esimerkiksi välttämättömiä turvallisuus-, testaus- ja laatu- normeja.

Standardi on luonteeltaan suositus. Se voi tulla velvoittavaksi vain säädöksen osana tai viranomaisen määräyksestä. Tämä koskee sekä sellaisia viittauksia, joissa osoitetaan vain yksi noudatettava standardi, että viittauksia, joissa osoitetaan vaihtoehtoisia standardeja.

Viittaaminen kansainvälisiin standardeihin on melko yleistä. Tehtyjen selvitysten mukaan viranomaiset ovat viitanneet yli 20:n ulkomaisen tai kansainvälisen standardisointiyhteisön hyväksymiin standardeihin tai standardin kaltaisiin asiakirjoihin. Viitattut standardit on laa-

dittu useilla eri kielillä. Viittaaminen lisääntyy myös vastaisuudessa, sillä Yhdistyneiden kansakuntien Euroopan talouskomissio (ECE) on jo 1970-luvulla antanut suosituksia standardeihin viittaamisesta, ja myös Euroopan yhteisön (EY) vuonna 1985 hyväksymä teknisten direktiivien (ylikansallinen tekninen määräys) laatimista koskeva niin sanottu uusi menettely (New Approach) tähtää viittaamisen sovellustalalan laajentamiseen. Koska Suomi on ollut myötävaikuttamassa monien kansainvälisten standardien laadintaan, on asianmukaista, että myös Suomen viranomaisten määräyksissä viitataan kyseisiin standardeihin.

Kansainvälisiin standardeihin viittaaminen helpottaa kansainvälistä yhteistyötä. Viittaaminen yhteisesti hyväksytyihin standardeihin poistaa merkittävästi kaupan teknisiä esteitä. Niin ikään monet tekniset ja kansainväliseen liikenteeseen liittyvät turvallisuusnormit kirjataan kansainvälisiin sopimuksiin.

Oikeussäännöksessä viitattu standardi tulee säännöksen osaksi. Viitattavaan standardiin on näin ollen sovellettava säädösten kieltä koskevia säännöksiä. Keskeisin niistä on Suomen

Hallitusmuodon 22 §, jonka mukaan lait ja asetukset annetaan suomen ja ruotsin kielellä. Standardien osalta näin ehdoton kielivaatimus on kuitenkin ongelmallinen, sillä viittaaminen vieraskielisiin standardeihin on varsin yleistä ja käännösten laatiminen on usein vaikeasti järjestettävissä ja joskus jopa mahdotonta. Tämän vuoksi on voitu joutua siihen, että säädöksissä viitattuja vieraskielisiä standardeja ei ole ollut käännettynä kummallekaan kotimaiselle kielelle.

Standardeja koskevien kielivaatimusten järjestäminen on rinnastettavissa niihin säännöksiin, joissa on säädetty kansainvälisten sopimusten julkaisemisesta käytettävästä kielestä (laki kansainvälisten sopimusten julkaisemisesta, 360/82). Standardeja koskevista kielivaatimuksista olisi voitava poiketa samoin periaattein kuin kansainvälisten sopimusten kääntämisvelvollisuudesta. Kysymykseen tulevat tilanteet, joissa standardi koskee vain tiettyä erityisalaa. Niin ikään milloin toiminta asianomaisella alalla muutoinkin tapahtuu vieraalla kielellä tai standardien vaikutukset rajoittuvat kansainväliseen yhteistyöhön, ei vieraskielisten standardien kääntäminen ole tarkoituksenmukaista. Tästä huolimatta on syytä kääntää standardit suomeksi ja ruotsiksi, jos niiden välittömät vaikutukset kohdistuvat sellaisiin kansalaisryhmiin, joilla ei ole edellytyksiä valvoa etujaan vieraalla kielellä.

Edellä mainittujen syiden vuoksi tulee eräissä tapauksissa olla mahdollista viitata pelkästään vieraskieliseen standardiin. Koska tällainen kielivaatimuksista poikkeaminen on ristiriidassa hallitusmuodon säännösten kanssa, on poikkeusmenettely toteutettava valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaisessa järjestyksessä säädetyllä lailla.

Voimassa oleva standardisoimislaki (197/42) ei aseta standardeille mitään erityisiä kielivaatimuksia. Tästäkin syystä erillinen laki asiasta on tarpeen.

Standardeihin viittaaminen säädöksissä tulee teknisesti toteuttaa niin, ettei norminantovaltaa siirry säädöksen antavalta viranomaiselta standardin vahvistavalle toimielimelle tai järjestölle. Viittaamisen suorittaneen tai siitä muutoin vastaavan viranomaisen on seurattava viitatus standardin mahdollista muuttamista sekä päätettävä viitatus standardin muutoksen voimaantulosta.

2. Asian valmistelu

Viranomaisten standardiviittausten menettelyä näiden antamissa normeissa ja päätöksissä on selvittänyt valtiovarainministeriön asettama työryhmä (Työryhmämuistio 1987:VM 1). Työryhmä laati ehdotukset standardiviittausten menettelyn selkeyttämiseksi ja yhtenäistämiseksi sekä luonnoksen nyt säädettäväksi ehdotettavaksi laiksi.

Esityksestä ovat antaneet lausunnon kaikki ministeriöt, eräät keskusvirastot, kotimaiset standardisoimisjärjestöt sekä keskeiset kaupan ja teollisuuden järjestöt. Lausunnonantajat suhtautuvat myönteisesti standardien kieltä koskevan lain säätämiseen ja standardeja koskevan viittausten menettelyn selkeyttämiseen. Eriytyisen tarpeellisuutta useat lausunnonantajat pitävät mahdollisuutta viitata yksinomaan vieraskielisiin standardeihin.

Lakiehdotus on viimeistelty virkatyönä oikeusministeriössä, jolle myös asian esittely kuuluu.

3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Lakiesityksellä ei ole organisatorisia vaikutuksia.

Esityksessä ehdotettu poikkeusmenettely säästää vieraskielisten standardien kääntämisestä ja standardiksi vahvistamisesta aiheutuvia kustannuksia. Säännöstämisen helpottuessa ja yksinkertaistuuksa aiheutuu myös tästä taloudellista säästöä.

Silloin kun kysymyksessä on kotimaisessa standardisoimis- tai muussa vastaavassa järjestössä vain joko suomeksi tai ruotsiksi laadittu standardi, se on viittaamisen helpottamiseksi usein tarkoituksenmukaisinta kääntää ja vahvistaa asianomaisessa järjestössä myös toisella kotimaisella kielellä. Tällaisten kaksikielisten standardien lisääntyminen aiheuttaa jossakin määrin lisäkustannuksia, jotka voidaan ottaa huomioon määritettäessä valtionapua standardisoimisjärjestöille.

Jos vieraskielinen standardi on lakiehdotuksen 5 §:n mukaan käännettävä suomeksi ja ruotsiksi, aiheutuu tästä kustannuksia asianomaisille viranomaisille.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotuksen perustelut

1 §. Soveltamisala. Pykälässä on säädetty lain soveltamisalasta. Laki koskisi kaiken tasoissa säädöksissä tapahtuvaa standardeihin viittaamista. Säädöksiä ovat lait, asetukset sekä lain, asetuksen tai tulo- ja menoarvion täytäntöönpanoa koskevat valtioneuvoston, ministeriön ja sen alaisen viraston tai laitoksen päätökset. Säädöksiin luetaan myös niin sanotun delegoidun lainsäädäntövallan perusteella annetut valtioneuvoston, ministeriön tai muun hallintoviranomaisen päätökset.

2 §. Standardi. Pykälässä on lakiehdotuksen luettavuuden helpottamiseksi määritelty standardi. Suomen Standardisoimislautakunnan vahvistaman standardin SFS 3539 (1984) mukaan standardi on ”yleisesti saatavissa oleva ja standardisoivan elimen hyväksymä tekninen eritelmä tai muu asiakirja, joka on laadittu kaikkien asianomaisten yhteistyönä näiden yhteisymmärryksen tai yleisen hyväksynnän tuloksena. Standardi perustuu vakiintuneisiin tieteen, tekniikan ja kokemuksen avulla saavutettuihin tuloksiin, ja sen tarkoituksena on parhaalla mahdollisella tavalla hyödyttää yhteiskuntaa.” Yleisemmin standardi voidaan määrittellä asiakirjaksi, jossa kuvataan sääntö, menetelmä tai ratkaisukaava toistuvan tehtävän yhdenmukaiseksi suorittamiseksi. Standardi voi koskea esimerkiksi tuotteita, niiden mitoitusta, rakennetta, laatua, turvallisuutta, palvelujen ja prosessien ominaisuuksia tai mittaus-, tarkastus- ja muita menetelmiä taikka erilaisia käytettäviä mittayksiköjä, tunnuksia, merkintöjä ja termejä.

3 §. Standardin kieli. Lakien, asetusten ja alemmanasteisten säädösten kielivaatimuksista on säädetty Suomen Hallitusmuodossa ja kielilaissa (148/22). Hallitusmuodon 22 §:n mukaan lait ja asetukset annetaan suomen ja ruotsin kielellä. Myös kielilain lähtökohtana on, että viranomaisten ja kansalaisten välillä käytetään suomea ja ruotsia. Niin ikään Suomen säädöskokoelma julkaistaan suomeksi ja ruotsiksi, mikä näin välillisesti asettaa kielivaatimuksia siinä julkaistaville säädöksille.

Säännösehdotuksen mukaan viitattun standardin on pääsääntöisesti oltava suomen- ja ruotsinkielinen. Myös alunperin suomeksi tai ruotsiksi laaditut standardit on käännettävä toiselle kotimaiselle kielelle.

4 §. Poikkeukset kielivaatimuksista. Säädöksiä koskevia kielivaatimuksia ei ole kaikissa tilanteissa tarkoituksenmukaista soveltaa ehdottomina. Toisinaan voidaan pitää riittävänä, että viitattu standardi on laadittu vain toisella kotimaisella kielellä. Standardi voi koskea vain tietyn alan yrityksiä, joissa käytetään jatkuvasti molempia kotimaisia kieliä. Myös pelkästään vieraskieliseen standardiin viittaamiseen on olemassa perusteita. Sellaisilla aloilla, joilla muutoinkin käytetään vierasta kieltä, on kyseisen alan standardien kääntäminen suomeksi ja ruotsiksi tarpeetonta. Syyt säädetystä kielivaatimuksista poikkeamiseen ovat yleensäkin samat kuin mitkä koskevat kansainvälisiä sopimuksia ja niitä täydentäviä määräyksiä.

Ensinnäkin ehdotetaan, että kielivaatimuksista voitaisiin poiketa standardin koskiessa vain tiettyä erityisalaa sekä tällä alalla toimivia henkilöitä, yhteisöjä ja viranomaisia, joiden voidaan olettaa hallitsevan standardin kieltä (1-kohta). Tässä tarkoitettuja erityisaloja ovat muun muassa tietoliikenne ja ydinvoimatekniikka, joilla on lähes välttämätöntä viitata kansainvälisiin standardeihin. Näitä standardeja käyttävät yksinomaan kyseisten alojen viranomaiset ja yritykset, minkä vuoksi standardien kääntäminen suomeksi ja ruotsiksi ei useinkaan ole tarpeen. Niin ikään tutkimuslaitoksissa ja tarkastusviranomaisissa voidaan katsoa hallittavan testausmenetelmiin liittyvien standardien kieltä. Myös standardien ruotsintamisen tarve voi olla eräissä tapauksissa hyvinkin vähäinen, muun muassa teollisuudessa on tähänkin asti käytetty vain suomen-, englannin- tai saksankielisiä standardeja. Sitä vastoin maamme ruotsinkielisissä kunnissa on ollut vaikeuksia käyttää yksinomaan suomen tai vieraalla kielellä laadittuja standardeja. Siksi säännöksellä ei ole tarkoitettu poiketa standardien ruotsinkielisten laitosten laatimisvelvollisuudesta sellaisten standardien osalta, joita

käytetään yleisesti kunnallishallinnossa tai pienyrityksissä.

Toiseksi ehdotetaan poikkeaminen mahdolliseksi silloin, kun toiminta asianomaisella alalla tapahtuu kansainvälisten sopimusten tai vaikiintuneen käytännön nojalla muutoinkin vieraalla kielellä (2-kohta). Muun muassa kansainvälisen ilmailun kielenä on englanti. Siten esimerkiksi lentoturvallisuusmääräyksissä viitattujen vieraskielisten standardien kääntämistä kotimaisille kielille voidaan pitää tarpeettomana.

Kolmanneksi ehdotetaan, että kielivaatimuksesta voitaisiin poiketa standardin vaikutusten rajoittuessa kansainväliseen kauppaan, liikenteeseen tai muuhun kansainväliseen yhteistyöhön (3-kohta). Kansainvälinen yhteistyö lisääntyy monilla viranomaistoiminnan aloilla ja tasoilla. Standardisoinnin keskeisenä tavoitteena on kansainvälisen kaupan esteiden poistaminen. Siksi on usein välttämätöntä viitata ja soveltaa kansainvälisten yhteisöjen yhteisesti hyväksymiä standardeja ja sillä tavoin sopeuttaa kansallisia viranomaisten määräyksiä kansainväliseen kehitykseen tehtyjen sopimusten mukaisesti. Viittaaminen vieraskieliseen standardiin olisi mahdollista, jos viitattun standardin vaikutukset rajoittuisivat yksinomaan kansainväliseen kauppaan. Menettely koskisi siten esimerkiksi sellaisia tuotteita, joita valmistetaan ainoastaan ulkomaille vietäväksi. Kotimaassa markkinoitavat tuotteet eivät voisi kuulua tässä kohdassa tarkoitettujen poikkeusten piiriin.

Kansainvälisiä standardeja käytetään runsaasti lentoliikenteessä, merenkulussa ja muussa liikenteessä. Näillä aloilla viranomaisten mahdollisesti viittaamia standardeja ei ole tarkoituksenmukaista kääntää kotimaisille kielille. Esimerkiksi ajoneuvoteknisissä määräyksissä saattaa olla tarkoituksenmukaisinta viitata Euroopan talouskomission ECE:n valmistelemiin niin sanottuihin E-sääntöihin tai Euroopan yhteisön hyväksymiin EC-direktiiveihin. Kyseiset määräykset koskevat etupäässä ulkomaisia autonvalmistajia, minkä vuoksi mainittujen standardien kaltaisia asiakirjoja ei ole syytä kääntää suomeksi ja ruotsiksi.

5 §. *Käännös.* Edellä 4 §:ssä ehdotetut poikkeukset eivät voi olla kuitenkaan sallittuja kaikissa tapauksissa. Jos standardin välittömät vaikutukset kohdistuvat sellaisiin kansalaisryhmiin, joilla ei ole edellytyksiä valvoa etujaan standardin kielellä, on standardi käännettävä

suomeksi ja ruotsiksi siitakin huolimatta, että kyseinen standardi muutoin täyttää 4 §:ssä säädetty poikkeusedellytykset. Tällöin voidaan itse säännöksessä tai määräyksessä viitata vieraskieliseen standardiin, mutta viittaavan viranomaisen on huolehdittava siitä, että suomen- ja ruotsinkielisiä käännöksiä on saatavilla. Tästä on säännökset esillä olevassa 5 §:ssä ja jäljempänä 7 §:ssä. Eryityssäännöstä tarvitaan siltä varalta, että 4 §:ssä tarkoitettulla standardilla olisi poikkeuksellisesti merkitystä yksityiselle kansalaiselle esimerkiksi kuluttajansuojasyistä.

6 §. *Edelleenviittaus standardiin.* Standardit voivat sisältää viittauksia toisiin standardeihin. Nyt säädettäväksi ehdotettuja kielivaatimuksia on sovellettava myös edelleen viitattuihin standardeihin.

7 §. *Säädöksessä ilmoitettavat asiat.* Silloin kun säädöksessä on 4 §:n nojalla viitattu vieraskieliseen standardiin, osoitetaan samassa säädöksessä se viranomainen, joka antaa tietoja standardista suomen ja ruotsin kielellä tai jonka on huolehdittava käännösten saatavuudesta. Viranomaisella tarkoitetaan ensisijaisesti säädöksen antanutta tai laatintua viranomaisesta, mutta säännöksenä tarkoitettua veloitteita voidaan uskoa myös jollekin muulle viranomaiselle. Tietoja standardista on saatava sekä suullisesti että kirjallisesti. Muussa kuin 5 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa viranomainen ei ole velvollinen kääntämään standardia suomeksi ja ruotsiksi.

Säännöksessä oleva periaate on sama kuin mikä on kansainvälisten sopimusten julkaisemisesta annetun lain 5 §:ssä.

8 §. *Tarkemmat säännökset.* Lain täytäntönnäpönanon ei ole ennalta arvioitu vaativan lakia täsmentävän asetuksen antamista. Kun kysymys on uudesta säännöstöstä, ehdotetaan lakiin kuitenkin otettavaksi yleisessä muodossa oleva säännös asetuksenannosta.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan heti, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

3. Säättämisjärjestys

Esityksessä ehdotettu säädöksissä noudatettavaksi tarkoitettu viittausmenettely vieraskieli-

siin standardeihin poikkeaa hallitusmuodossa laeille ja asetuksille säädetystä kielivaatimuksesta (22 §). Sen vuoksi lakiehdotus on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:n mukaisessa järjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

L a k i

säädöksissä viitattavien standardien kielestä

Eduskunnan päätöksen mukaisesti, joka on tehty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyllä tavalla, säädetään:

1 §

Sovelletamisala

Tätä lakia sovelletaan, kun laissa tai asetuksessa taikka niitä alemmanasteisessa säädöksessä viitataan standardiin.

2 §

Standardi

Standardilla tarkoitetaan tässä laissa suomalaisen tai ulkomaisen standardisoimisyhteisön taikka kotimaisen tai kansainvälisen järjestön hyväksymää asiakirjaa, jossa annetaan suosituksia toistuvaan toimintaan tai toiminnan tulokseen sovellettavista ratkaisukaavoista taikka toiminnan tai sen tuloksen toteuttamistavoista. Standardi voi koskea tuotteiden, palvelujen ja prosessien ominaisuuksia, mittaus-, tarkastus- ja muita menetelmiä sekä käytettäviä mittayksiköitä, tunnuksia, merkintöjä ja termejä sekä muita sen kaltaisia asioita.

3 §

Standardin kieli

Viitatus standardin tulee olla suomen ja ruotsin kielellä.

4 §

Poikkeukset kielivaatimuksista

Vain suomen tai ruotsin kielellä taikka muulla kielellä olevaan standardiin voidaan viitata:

1) jos standardiin viitattaava säädös kohdistuu erityisalaan, jonka piirissä toimivien henkilöiden, yhteisöjen ja viranomaisten voidaan edellyttää hallitsevan standardin kieltä;

2) jos standardi liittyy alaan, jolla toiminta kansainvälisten sopimusten tai vakiintuneen käytännön nojalla muutoinkin tapahtuu vieraalla kielellä; tai

3) jos kysymyksessä on standardi, jonka vaikutukset rajoittuvat kansainväliseen kauppaan, liikenteeseen tai muuhun kansainväliseen yhteistyöhön.

5 §

Käännös

Edellä 4 §:ssä tarkoitetuissa tapauksissa viitatus standardista tulee olla suomen- ja ruotsinkielinen käännös, jos standardin välittömät vaikutukset kohdistuvat sellaisiin kansalaisryhmiin, joilla ei ole edellytyksiä valvoa etujaan viitatus standardin kielellä.

6 §

Edelleenviittaus standardiin

Jos viitatussa standardissa viitataan muihin standardeihin, on näin viitattuihin standardeihin vastaavasti sovellettava, mitä 3—5 §:ssä on säädetty.

7 §

Säädöksessä ilmoitettavat asiat

Jos säädöksessä on viitattu standardiin, joka ei ole sekä suomen että ruotsin kielellä, säädöksessä on ilmoitettava, mikä viranomainen antaa tietoja standardista suomen ja ruotsin kielellä tai mistä on saatavissa 5 §:ssä tarkoitettuja käännöksiä.

8 §

Tarkemmat säännökset

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan tarvittaessa asetuksella.

9 §

Voimaantulosäännös

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 198 .

Helsingissä 23 päivänä maaliskuuta 1989.

Tasavallan Presidentti
MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Matti Louekoski*